

65. וזה מראה החלום שראה היפרכוס: בלילה שלפני הפנתניניים¹ ראה היפרכוס בחלום איש גדול ויפה תואר שניגש אליו ואמר לו את המלים האלה:

שָׂא. הארי. ברוח נְשָׂאָה את הפְּכָד מְנְשׂוּא:

אין איש חוטא וינקה מענשו².

אך העיר היום הציץ גלוי לב את החלום לפני פותרי החלומות, אחר כך הסיר את דבר החלום מלבו, סדר את התהלוכה ובה נרצה.

57. הגִּפְיִרִיִּים, שמהם היו רוצחי היפרכוס, כפי שהם עצמם מספרים, יצאו בראשונה מאֶרְטָרְקָה וכפי שאני מעלה מתוך חקירותי, היו פניקים מאלה שבאו עם קדמוס לארץ הנקראת בוֹיאוּטָה³ וישבו בארץ הזאת בחבל טַנְגֶּרָה שקבלו בגורל אחרי כן כאשר גורשו משם תחלה הֶסְדֵּמִיִּים מאת הָאֶרְגִּיִּים. שמו הגפיריים את פניהם לאתונא, אחרי שגורשו בפעם השניה מאת הבויאוטים. האתונאים קבלו אותם בתנאים ידועים שיהיו אצלם אורחים ומנעו מהם רק דברים רבים אך לא חשובים.

58. הפניקים האלה שבאו עם קדמוס⁴ אשר מהם היו הגִּפְיִרִיִּים, כהתישבם בארץ הזאת הביאו ליוונים דברי מדע רבים ושונים וביחוד את האותיות, שלא היו ליוונים קודם לכן, כפי שאני חושב⁵; בראשונה השתמשו בהן כמו כל הפניקים, אחר כך במשך הזמן שנו יחד עם הבטוי גם את צורת האותיות⁶. כי בעת ההיא ישבו ברוב המקומות יחד עם היוונים גם יונים, שרכשו להם את האותיות אצל הפניקים בלמדם מהם והשתמשו בהן אחרי ששנו בהן רק מעט; בהשתמשם בהן אמרו, מה שגם נכון, שהובאו מאת הפניקים ליון וקראו אותן פניקיות. ואת הספרים קוראים היוונים משנים קדמוניות עורות, כי בחסור להם גִּמָּא השתמשו בעורות עזים וכבשים. עוד בימי כותבים רבים מהברברים על עורות כאלה⁷.

1 החג המפואר ביותר באתונא הוחג בסוף יולי ארבעה ימים. ביום הרביעי היתה התהלוכה, סטוררה ברוב פארי, ובה נשאו הנשים הנכבדות שמלה מרוקמת בשביל פסל אתיני. בחג הזה הוחג אחור שנים עשר המתחזים של אטיקה למדינה אתה.

2 הטונה לשני הרוצחים שנהרגו מיד אחרי הרצח.

3 ראה II 49: „על-ידי קדמוס מצור ואנשיו, אשר באו עמו מפניקיה אל הארץ הנקראת

היום בוֹיאוּטִיָּה“.

4 מלך אגדי. II 49 נקרא קדמוס מצור.

5 היום הוברר, שהכתב בא ליוונים מאת השמיים.

6 האותיות נעשו יותר עגולות ונכתבו משמאל לימין במקום מימין לשמאל כדרך השמיים.

7 ואילו היוונים למדו בינתיים מהמצרים לכתוב על נייר עשוי מהגמא המצרי.

59. בעצמי ראיתי אותיות קדמיות¹ במקדש אפולון האיסמיני² בתיפי של הבויאוטים חרותות בשלש חצובות, ברובן דומות ליוניות. באחת מהחצובות היתה חרותה הכתובת הזאת:

אמפיטריאון³ הקדישני בבואו מהטילבואים⁴.

לפי עתיקותו היה הדבר אולי בזמנו של לאיוס בן לברדמוס בן פולידורוס בן קדמוס.

60. חצובה אחרת אומרת במשקל ההכסמטרי:

סקיאוס, בנצחו במלחמת האגרוף, הקדישני לך.

אפולון, הקולע אל המטרה, מתנה לתפארת.

סקיאוס היה כנראה בן היפוקואון. אם הוא הוא שהקדיש ולא אחר ששמו היה כשם בן היפוקואון ואז היה בערך בזמנו של אוידיפוס בן לאיוס.

61. החצובה השלישית אומרת גם היא במשקל ההכסמטרי:

לאונדמס במלכו לבדו הקדיש מכספו לך

אפולון היורה, את החצובה, מתנה לתפארת.

בימי המלך לאונדמס בן אטאוקלס זה במלכו לבדו גורשו הקדמנים מאת האגנינים והם ברחו אל האגנחלים, אכל הגפיריים שנשארו הגרו מפני הבויאוטים לאתונא. להם נבנו מקדשים באתונא שאין לשאר האתונאים חלק בהם, והם, לא רק שהם שונים משאר המקדשים, כי אם להם גם המקדש והפולחן המיסתורי של דימיטר אחיה⁵.

62. תארתי אמנם את מראה החלום של היפרכוס ומאין יצאו הגפיריים,

שהיו רוצחיו, אבל עלי להוסיף עוד על הדברים האלה ולשוב לתחלת ספורי אשר החילתי בו, איך נשתחררו האתונאים מהטירנים, בעת שרדה היפיאס כטירנוס והכביד את ידו על האתונאים בגלל מותו של היפרכוס, נסו האלקמיאונים⁶, שהיו אתונאים מלדה וברחו מפני הפיסיסטריטידים⁶, יחד עם פליטים אתונאים לשוב בחווק יד; הדבר לא עלה בידם, להפך, הם הוכו אחור בנסותם לשוב ולשחרר את אתונא. ועתה בצרו את ליפסידריון⁷ זאת שמעל

1 כלומר פניקיות.

2 המקדש היה בקרבת הנהר איסמנוס.

3 אביו של הירקלס.

4 עם באקרנוניה, נקראו גם ספנים.

5 כלומר "רבת היסורים" או "מת אבלות" על אבדן בתה.

6 ראה I 64: "ופיסיסטרטוס משל על האתונאים, אולם מהאתונאים נפל חלק במלחמה,

יחלק יחד עם האלקמיאונים, ברחו ממקום שבתם". זה היה בשנת 538.

7 כמורד הפרקס, באזור פיאוניה. הקרב על יד העירה הזאת היה בשנת 513.

לפִּיאֻנְיָהּ. ומִפֶּה נְסוּ הָאֱלֻקִּימוֹנִידִים כָּל דָּבָר נֶגַד הַפִּיסִיסְטֵרִידִים; הֵם קִבְּלוּ מֵאֵת הָאֱמִפִּיקְטִיוֹנִיּוֹת¹ לִבְנוֹת אֶת הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר בְּדִלְפּוֹי, זֶה שְׁעוֹמֵד הַיּוֹם, אֲבָל בִּימֵים הָהֵם לֹא הָיָה עֲדִיין², וּבִנְוָהוּ. וַיַּעַן כִּי הָיָה בִּידֵיהֶם הוֹן עֲצוֹם מְאֹד וְהָיוּ אֲנָשִׁים נִכְבָּדִים עוֹד מִדּוֹרוֹת שֶׁעָבְרוּ, שִׁכְּלָלוּ אֶת הַמִּקְדָּשׁ יִפֶּה מֵאֲשֶׁר הָיָה בְּתַכְנִית לֹא רַק בְּדַבְרִים אֲחֵרִים כִּי אִם בִּיחּוֹד בּוֹזֵה שְׁבַעֲוֹד שֶׁהִתְנַאֲי הָיָה לִבְנוֹת בִּאֲבָן סִיד בְּנוֹ אֶת פְּנֵי הַמִּקְדָּשׁ שִׁישׁ מְפֻרָּס³.

63. וְהִנֵּה כְּפִי שֶׁמִּסְפָּרִים הָאֲתוֹנָאִים שֶׁחָדוּ הָאֲנָשִׁים הִלְלוּ בַּעַת שִׁבְתָּם בְּדִלְפּוֹי אֶת הַפִּתִּיָּה בִּכְסֶף⁴ שְׁמִדִּי פַעַם בְּפַעַם כְּשִׁיבּוֹאוֹ אֲנָשִׁים מִשְׁפָּרְטָה לִשְׁאוֹל בְּאוֹרְקוֹלֹם, הֵן אִם יִבּוֹאוּ בְּעִנְיֵיהֶם הַפִּרְטִיִּים אוֹ בְּעִנְיֵי הַמְּדִינָה, לְדַבֵּר עַל לִבָּם, כִּי עֲלֵיהֶם לִשְׁחַרֵּר אֶת אֲתוֹנָא. הַלְּקִדִּימוֹנִים, כֹּאֲשֶׁר נֹאמְרוּ לָהֶם תְּמִיד אוֹתָם הַדְּבָרִים, שִׁלְחוּ אֶת אֲנָחִימוֹלִיוֹס בֶּן אֶסְטִיר, בְּהִיּוֹתוֹ אִישׁ נִכְבָּד בֵּין הָאוֹרְחִים, עִם צֶבֶא כִּי יִגְרֹשׁ אֶת הַפִּיסִיסְטֵרִידִים מֵאֲתוֹנָא, אָף כִּי הָיוּ רָעִים נֹאמְנִים אֵלֶּה לֵאלֹהִי, יַעַן יִקְרָה הִיתָה בְּעִנְיָהֶם מִצּוֹת הָאֵל מִמִּצּוֹת בְּנֵי הָאָדָם. הֵם שִׁלְחוּ אוֹתָם בְּאֵנִיּוֹת בִּים, הוּא נִהַג אֶת הָאֵנִיּוֹת אֶל הַפְּלִירוֹן⁵ וְפֹה עָלָה הַצֶּבֶא הִיבִשָּׁה. אֲבָל לַפִּיסִיסְטֵרִידִים נֹדַע הַדָּבָר מִקּוֹדֶם וּקְרָאוּ עֲזָרָה מִתְּסֻלְיָה. כִּי כִרְתּוּ בְּרִית קוֹדֶם לִכֵּן עִם הַתְּסֻלִּים. לְדַרְשֵׁתָם שִׁלְחוּ לָהֶם הַתְּסֻלִּים, לְרִגְלֵי הַחֲלֻטָּה מִשׁוֹתַפְתָּ⁶, אֶלֶף רוֹכְבִּים וְאֵת מַלְכָם, קִינְאָס, אִישׁ גּוֹנֵז⁷, כֹּאֲשֶׁר קִבְּלוּ הַפִּיסִיסְטֵרִידִים אֶת הָעֲזָרָה עֲשׂוּ כֹךְ: הֵם נָקוּ כָּל דָּבָר מִתּוֹךְ מִישׁוֹר הַפְּלִירוֹן וַעֲשׂוּ אֶת הַמְּקוֹם מֵתֵאִים לְרוֹכְבִּים וּשְׁלְחוּ אֶת הָרֶכֶב נֶגַד הַמַּחֲנֶה. הָרוֹכְבִּים הִתְנַפְּלוּ עַל הַלְּקִדִּימוֹנִים וְהָרְגוּ רַבִּים מֵהֶם וּבִינֵיהֶם אֶת אֲנָחִימוֹלִיוֹס וְאֵת הַנְּשֹׂאִרִים דָּחֲקוּ לַתּוֹךְ הָאֵנִיּוֹת. הַמִּסַּע הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַלְּקִדִּימוֹנִים נִגְמַר אִפּוֹא כֹכָה; קִבְּרוּ שֶׁל אֲנָחִימוֹלִיוֹס נִמְצָא בְּאַלּוֹפְקֵי⁸ בְּאַטִּיקָה בִּקְרֶבֶת הַמִּקְדָּשׁ הִירְקֵלָס אֲשֶׁר בְּקִינוֹסֶרְגִּיס⁹.

1 לעתים התקשרו ערי ממלכה אחדות של שבט אחד בברית בזכות איזה פולחן משותף או כדי להגן על המקדשים. בריתות כאלה נקראות אמפיקטיאוניות. המפורסמת ביותר היתה זו שבדלפוי שבתחלה נוסדה להגן על המקדש בדלפוי ואחר כך היתה לה השפעה רחבת ומדינית על כל שבטי היוונים. 2 המקדש נשרף בשנת 548, הוא היה הרביעי במקום הזה. הוצאות הכנין החדש עלו לשלש מאות ככר כסף. החלק הרביעי נתנו הדלפויים, את השאר אספו מאת היוונים כולם. ראה II 180. כנראה נגמר בנינו בשנת 512.

3 השיש מפורס היה יקר ומפורס מאד.

4 גם VI 66 מספר הירוודוטוס על דבר שוחד שנתן לפיתיה.

5 נמל אתונא.

6 של מלכי תסליה, יען תסליה היתה מחולקת לארבעה אזורים גדולים ועליהם מלכים.

7 עיר בתסליה, על יד מצר טמפה.

8 אזור באטיקה; בו נולד סוקרטס.

9 פרור באתונא מקושט מקדשים וגנים.

64. אחרי כן הכינו הלקדימוניים מסע יותר גדול ושלחו נגד אתונא ולמצביא על הצבא שמו את המלך קלאומניס בן אנכסנדרידס; הם לא שלחו את הצבא עוד פעם בים כי אם ביבשה. כאשר פרצו לתוך ארץ אטיקה, התנגחו עמם תחלה רוכבי התסלים, אבל אחרי זמן מה הפנו עורף כשנפלו מהם כארבעים איש, ואלה שנשארו בחיים שבו, כמו שהיו, ישר לתסליה. קלאומניס בא העירה יחד עם אלה מהאתונאים שחפצו להיות בני חורין וצר על הטירנים אשר היו בתוך החומה הפלסגית¹.

65. ובכל זאת לא היו הלקדימוניים מגרשים את הפיסיסטרטידים, כי לא חשבו כלל לחזק את המצור, והפיסיסטרטידים הצטידו היטב באוכל ומשקה, ואחרי מצור של ימים אחדים שבו לשפרטה. והנה קרה מקרה שהיה אסונם של אלה, והצלחתם של אלה: בשעה שהובאו בניהם של הפיסיסטרטידים חוצה לארץ להצילם, נשבו. כאשר קרה הדבר, נבוכו כל עניניהם והם הסכימו בשכר ילדיהם לכל מה שדרשו מהם האתונאים, שבמשך חמשה ימים יצאו את ארץ אטיקה. הם יצאו את הארץ לסיג'יון אשר על יד הֶסְקַמְנְדְרוֹס², אחרי שמשלו על האתונאים שלשים ושש שנים³. גם הם היו בימים קדמונים פיליים וגילידיים. מאותו מוצא כמו משפחות קוֹדְרוֹס וּמְלֶנְתוֹס⁴, שהיו בתחלה זרים ונעשו מלכים על האתונאים. לזכר הדבר הזה נתן הִיפּוֹקְרַטִיס⁵ לבנו את השם פיסיסטרטוס, על שם פיסיסטרטוס בן נֶסְטוֹר קרא אותו. ככה נשתחררו האתונאים מהטירנים ומה שפעלו או שסבלו דברים ראויים להזכר מעת שנשתחררו עד שפשעה יוניה בדריוש ואריסטגורס ממיליטוס בא לאתונא לבקש מהם עזרה, את זה אספר תחלה.

66. אתונא שהיתה גם קודם לכן גדולה, אחרי אשר נשתחררה אז מהטירנים גדלה עוד יותר. בה השתלטו שני אנשים, קְלֶסְתֶנִּיס⁶ איש אלקמיאונדי⁶, זה שכפי השמועה שחד את הפיתיה, ואִיסְגֶנְרֹס בן טִיסְנְדְרוֹס, אמנם ממשפחה נכבדה, אך את אבותיו אינני יודע לאמר; בני משפחתו היו מקריבים לזוס הקריי⁷. האנשים האלה רבו על השלטון, וכאשר היתה יד קליסחניס על

1 החומה מסביב לאקרופוליס. ראה VI 127.

2 עיר ונחל בחבל טרויה קרוב להליספונטוס.

3 הטירניה של פיסיסטרטוס התחילה בשנת 560 והפיאט גורש בשנת 510. אבל פיסיסטרטוס,

היה 19 שנה מגורש. השנה I 59–64.

4 גֶּלְאֹס היה אבי נסטור. כאשר חזרו בני הירקלס לתוך הפלופוניסוס ברח אלקמיאון, נין לנסטור

אבי האלקמיאונדיים, לאתונא. מלנתוס היה קרובו של נסטור; הוא נעשה למלך באתונא. בנו היה קודרוס.

5 ראה על אודותיו I 52.

6 הוא היה בן מֶגֶקְלֶס בן אלקמיאון.

7 זה מראה על מוצא זר. על אודות תַקְרִים ראה I 171.

התחתונה, התחבר אל העם. בשעה שעד כה היו האתונאים נפרדים לארבע מסות עשה עתה מהם עשר¹, בטל את השמות לפי בניו של יון גלאון, איגיקורוס, ארגוס והפלוס והמציא שמות אחרים של גבורים ילידי הארץ, זולת איצוס². כי את זה קבל יען היה שכן ובעל ברית, אף כי היה זר.

67. והנה במעשיו אלה, כפי שנראה לי, חקה קליסתנים זה את מעשי אבי אמו קליסתנים³. שהיה טירנוס בסיקיון. כי קליסתנים עקב מלחמה עם הארגיונים ראשית, אסר על הרפסודים⁴ להתחרות בשיר בסיקיון בגלל שירי הומירוס, אשר בהם מהוללים יותר מדי הארגיונים וארגוס; שנית, גם היה וישנו עוד היום בשוק בסיקיון מקדש של אדרסטוס בן טלאוס⁵, אותו אמר קליסתנים לגרש מתוך הארץ בהיותו ארגיוני. לכן הלך לדלפוי לדרוש באורקולום אם יגרש את אדרסטוס. הפיתיה חזתה לו ואמרה אדרסטוס הוא מלך הסיקיוניים, אבל ההוא⁶ רוגס⁷. ויען כי האל לא נתן לו לעשות זאת לכן שב הביתה וחשב למצוא מעשה, שעל ידו ילך לו אדרסטוס מעצמו. וכאשר חשב שכבר מצא, שלח לתיבי אשר בבויאוסיה לאמר, שרצונו להביא אליו את מלניפוס בן אסטקוס. ואנשי תיבי נתנוהו לו. קליסתנים הביא את מלניפוס, הקציע לו מקדש בפריטנאום⁸ עצמו שהקים לו במקום המבוצר ביותר. קליסתנים הביא את מלניפוס, וגם זאת נחוץ לדעת, יען היה אויבו בנפש של אדרסטוס, כי הרג את אחיו מיקסטוס ואת גיסו טידאוס. אחרי שהקציע לו את המקדש לקח מאת אדרסטוס את הזבחים ואת החגיגות ונתן אותם למלניפוס. אבל הסיקיוניים היו רגילים להעריך מאד את אדרסטוס, כי חלק הארץ ההיא היתה של פוליפוס, ואדרסטוס היה בן בתו של פוליפוס, ויען כי פוליפוס מת בלי בנים, מסר את השלטון לאדרסטוס. הסיקיוניים כבדו את אדרסטוס לא לבד בדברים שונים, אלא ביחוד בזה ששרו את פגעיו במקהלות טרגיות, בכבודם לא את

1 קליסתנים שאף להרחבת השלטון הדמוקרטי, לכן עזב את מפלגת האצילים, שהיה שייך לה לפי מוצאו, ועבר אל העם. לשם כך שנה את כל שיטת ההבדלות בין האזרחים ויסד אזורים בחירה למועצה על פי הרכב חדש לגמרי שלפיה תהיה אפשרות לכל אחד מהמעמדות הסוציאליות להיות מוצג במוסדות הנבחרים. המסות האלה נעשו ליסוד לכל החיים המדיניים והצבאיים של הארץ.

2 בן טלמוס, גבור לאומי בסלמיס.

3 הטירנוס האחרון מבית אורפגורס בסיקיון. הוא מת אחרי שנת 582.

4 משוררים שהיו מדקלמים את שירי הומירוס.

5 מלך בארגוס וסיקיון, הוליך את שבעת ההרואים במלחמתם על תיבי.

6 קליסתנים.

7 כלומר: רוצח.

8 בית המועצה.

דיוניסוס, כי אם את אדרסטוס. קליסתנים החזיר אפוא את המקהלות לדיוניסוס ואת שאר הזבחים נתן למלניפוס.

68. את המעשה הזה בצע אפוא בנוגע לאדרסטוס, אבל למטות הדוריים נתן שמות אחרים שלא יהיו אותם השמות לסיקיוניים כמו לארגיויים, ועתה התלוצץ מאד בסיקיוניים, יען לקח את שמות החזיר והחמור והפִּזְיָה והוסיף רק את סוף התבה, וזאת לא למטה שלו. לזה נתן את שם ממשלתו. אלה נקראו אפוא אַרְכָּלָאִים¹, האחרים הִיאָטִים², אחרים אוֹנִיאָטִים³, והנשארים חוֹרְאָטִים⁴. בשמות האלה השתמשו הסיקיוניים למטותיהם גם בימי ממשלתו של קליסתנים וגם כששים שנה אחרי מותו, אחרי כן התיעצו ביניהם ושנו את שמותיהם לִהִיאָטִים, פִּמִּילִים, וְדִימָטִים ולרביעי הוסיפו על שם בנו של אדרסטוס אִיגִיאָלִס ונקראו בשם אִיגִיאָלִים.

69. והנה כל זה פעל אפוא קליסתנים הסיקיוני, וקליסתנים האתונאי בהיותו בן בתו⁵ של הסיקיוני וגם נקרא בשמו, הביט מגבה גם הוא על היונים, כפי שנראה לי, וכדי שלא יהיו להם אותם המטות כמו ליונים, חקה את קליסתנים, זה ששמו כשמו. כי כאשר קנה את לב המון האתונאים כולו, שהיה מקודם מרוחק על ידו⁶, שנה את שמות המטות ועשה ממספרם הקטן מספר יותר גדול. הוא שם עשרה ראשי מטות במקום ארבעה ועשר עשר עדות חלק לתוך מטה ומטה⁷. ואחר שרכש לו את לב ההמון היה כחו גדול הרבה יותר מכחם של הקמים עליו.

70. וכאשר היתה עתה ידו של איסגורס על התחתונה, הערים נגדו ועשה את הדבר הזה: הוא קרא את קלאומניס הלקדימוני לעזרה, שהיה רָעוֹ מִזְמָן שָׁצֵר על הפיסיסטרטידים. אבל את קלאומניס חשדו באשתו של איסגורס. כראשונה⁸ שלח קלאומניס פָּרוֹז לאתונא וגרש⁹ את קליסתנים ואתו יחד רבים מהאתונאים, אלה המכונים מגואלים בדם. את כל זה שלח להודיע כפי

1 מהמלה ἄρχαί כלומר המושלים.

2 מהמלה ὕς חזיר. 3 מהמלה ὄνος חמור.

4 מהמלה χοῖρος חזיר צעיר, כריה.

5 הוא היה בנם של מִנְקֶלֶס ואֶגְרִיִּסְטָה בת המלך הסיקיוני.

6 כי לפי מוצאו היה שיך למפלגת האצילים.

7 העדות או הָקָמִים — δῆμοι — שמשו כיחידת-בחירה עיקרית וכמרכז לאוכלוסים

המקומיים. לכל עדה היתה הנהגה מקומית משלה עם שלטון נבחר. השלטונות האלה ספלו בעיני המקום, במלחן המקומי ובסדר המקומי. הם היו חייבים להמציא למדינה את רשימת הבוחרים ומשלמי המסים: גם למטות היו מוסדות נבחרים, וגם להם תפקידים מסוימים.

8 תחלה שלח להודיע על ידי כרוז ואחר כך בא הוא עצמו וגרש את קליסתנים.

9 הוא עצמו. בשנת 508.

שהורו איסגורס. כי האלקמיאונים ועוזריהם היו אשמים ברצח הידוע¹, אבל הוא עצמו² לא לקח חלק בו, גם לא חבריו.

71. מגואלים בדם נקראו בין האתונאים בעד מעשה זה: בין האתונאים היה אחד, קילון, איש אשר נצח בִּאֲלִימָפֶה³. אותו נשא לבו אל הטירניה. הוא אסף סביבו סיעה מבני גילו ונסה ללכוד את המצודה. וכאשר לא עלה בידו להתגבר עליה, ישב לו כמבקש מחסה על יד הפסל⁴. ראשי מחוזי האניות, אשר משלו אז באתונא, צוו להם לקום, בהבטיחם להם, שלא יומתו. ומאשימים את האלקמיאונים שהם רצחו אותם. זה קרה⁵ לפני זמנו של פיסטרטוס.

72. והנה כאשר שלח קלאומניס וגרש את קליסתניס ואת המגואלים בדם, הסתלק קליסתניס מעצמו; בכל זאת בא אחר כך קלאומניס לאתונא עם חיל לא גדול; אחרי בואו גרש שבע מאות משפחות מהאתונאים, אלה שיעץ לו איסגורס ואחרי עשותו זאת נסה עוד פעם לבטל את המועצה⁶ ומסר את המשרות בידי שלש מאות מבני מפלגתו של איסגורס. וכאשר התקוממה נגדו המועצה ולא חפצה לשמוע בקולו, לכדו קלאומניס ואיסגורס ובני מפלגתם את המצודה. שאר האתונאים שהיו בדעה אחת צרו עליהם יומים; אבל ביום השלישי, לרגלי חוזה שהיה ביניהם, יצאו את הארץ עד כמה שהיו מהם לקדימוניים. בזה בא על קלאומניס דבר האל: כי כאשר עלה על המצודה ברצותו להאחז בה ונכנס לתוך דביר האלה⁷ להשתטח לפניו, קמה הכהנת מעל הכסא טרם עברו את הדלת ואמרה: אורח לקדמוני, חזור ולך ואל תכנס לתוך המקדש! כי אסור לדוֹרִים להכנס הנה. אבל הוא השיב: «אשה, הלא אינני דורי, כי אם אֲחִי⁸! הוא לא שם לבו לאזהרה הזאת ונסה להכנס, ולכן היה נאלץ אחרי כן לצאת חזרה יחד עם הלקדימוניים. ואת האחרים אסרו האתונאים בנחושתים למען הרוג אותם. ביניהם גם את טימיסיתוס מדלפוי אשר אודותיו יודע אני לספר מעשים גדולים מאד של גבורה ואומץ לב.

1 ראה פרק הבא.

2 קליסתניס.

3 בשנת 640.

4 פסל אתיני.

5 בשנת 612 או 620.

6 שנוסדה מאת קליסתניס. מועצת חמש המאות היה המוסד העליון של כל הארץ. חברי המועצה נבחרו בגורל, חמשים איש לכל מטה ומטה.

7 אתיני.

8 יושבי ארגוליס, לקוניה ומסניה נקראים בפי הומירוס אחיים. כאשר גורשו על ידי הדורים התישבו בצפון הפלופוניסוס. קלאומניס התייחס על צאצאי הירקלס אשר מלכו בלקוניה לפני בוא הדורים,

73. אלה אפוא נאסרו ונהרגו; אחר המעשה הזה שלחו¹ האתונאים לקרוא לקליסתנים ולשבוע מאות המשפחות שגורשו מאת קלאומנים ושלחו גם מלאכים לסרדים לכרות ברית עם הפרסים, יען הבינו כי עשו להם את הלקדימוניים ואת קלאומנים לאויבים. כאשר באו המלאכים לסרדים ואמרו מה שנצטוו, שאל אותם ארטפרניס בן הִיֶסְטֶסְפֶס, פחה בסרדים, מי הם ובאיזו ארץ הם יושבים שהם רוצים להיות בעלי ברית הפרסים, ואחרי ששמע מאת המלאכים, אמר להם בקצור את הדברים האלה: „אם יתנו האתונאים למלך דריוש אדמה ומים², מבטיח הוא להם את עזרתו, ואם לא יתנו, הוא מצווה להם לשוב לארצם³. המלאכים אמרו על דעת עצמם שהם יתנו, כי חפצו לכרות את הברית. אולם בשובם אל ארצם, היו צפויים לעונשים גדולים.

74. קלאומנים אשר חשב עצמו נעלב על ידי דברי האתונאים ומעשיהם אסף צבא מכל הפלופוניסוס ולא אמר נגד מי הוא מאסף, כי בדצונו היה להתנקם בעם האתונאים וגם היה בדעתו להושיב את איסגורס הטירנוס. יען זה התחמק יחד אתו מתוך המצודה. קלאומנים פרץ עם צבא גדול לתוך אֶלֶאבֶסִיס⁴ והביאוטים כפי שנדברו ביניהם לכדו את אויגואה ואת הִיֶסְיָאָה, כפרים בקצה אטיקה, והחֶלְקִידִים⁵ חדרו מעבר השני והחריבו מקומות באטיקה. והאתונאים, אף כי היתה להם פני המלחמה מפנים ומאחור, החליטו לפקוד על הביאוטים והחלקידים את מעשם אחר כך ותקעו את מחנם מול הפלופוניסיים באֶלֶאבֶסִיס.

75. כאשר אמרו כבר המחנות להתחיל בקרב, היו הקורינתיים הראשונים אשר נתנו לעצמם דין וחשבון שהם עומדים לעשות אי־צדק, שנו את דעתם ושבּוּ הביתה, אחריהם גם יִיֶמֶרְטוֹס בֶּן אֶרִיסְטוֹן, שגם הוא היה מלך בשפרטה והוליד גם הוא את הצבא מלקדימון ולא היה מתנגד לקלאומנים קודם לכן. עקב המריבה הזאת נתן חוק בשפרטה שלא יצאו מעתה שני המלכים עם הצבא בצאתו, כי עד עתה יצאו שניהם, וכשאתד משניהם פנוי, ישאר גם אחד מהסִינֶדְרִידִים⁶. כי לפני זה יצאו גם שני אלה כשנקראו לעזרה. כאשר ראו אז באֶלֶאבֶסִיס שאר בעלי הברית שאין דעה אחת לשני מלכי הלקדימוניים ושהקורינתיים עזבו את המערכה, מהרו גם הם לשוב הביתה.

1 בשנת 507.

2 לאות הכנעה.

3 בערך 11 מיל מאתונא, מול סלמיס, על יד הדרך מהפלופוניסוס לאתונא.

4 יושבי תֶּלְקִיס, העיר הראשית באֶבֶרְיָה.

5 הסִינֶדְרִידִים או הִדְוֶסְקֶרִים היו תרפים שהיו נעצצים כמגיני המדינה. כשהיו שני המלכים

יוצאים למלחמה, היו לוקחים עמם את שני התרפים. מעתה ישאר אחד התרפים עם המלך בעיר.

76. זאת הפעם הרביעית שבאו דוֹרִים לאטיקה, פעמים פָּרְצוּ כאויבים, ופעמים לטובת העם האתונאי: בראשונה, כאשר יסדו גם את מִגְרָה¹ – המסע הזה היה במלך קִדְרוֹס על האתונאים ובצדק יכולים לקראו הראשון – בשניה ובשלישית כאשר יצאו משפרטה ובאו לגרש את הפסיסטרטידים, ברביעית אז, כאשר הוליך קלאומניס את הֶפְּלוֹפֹנְגִּיסִיִּים וחדר לֶאֱלֶאבְסִיס. אם כן בפעם הרביעית חדרו אז הדורים לאתונא.

77. כאשר נגמר המסע הזה מבלי להגחיל כבוד, יצאו עתה האתונאים למלחמה, ברצותם להתנקם, ראשונה על הַחֲלָקִידִים. אבל הבויאויס נזעקו לעזרת הַחֲלָקִידִים אל הָאֶבְרִיפּוֹס². האתונאים בראותם את הנזעקים, החליטו להתנגח תחלה עם הבויאויס מאשר עם החלקידים. האתונאים השתרעו אפוא על הבויאויס והתגברו עליהם מאד, הרגו רבים ולקחו מהם בשביה חיים שבע מאות. עוד באותו יום עברו האתונאים לֶאֱבֹבֹנְיָה והשתרעו גם על החלקידים, נצחו גם אותם והשאירו על אדמת הפרשים ארבעת אלפים קִלְרוֹכִים³. פרשים נקראו אצילי החלקידים. עד כמה שלקחו מהם בשביה, יחד עם שבויי הבויאויס, שמו במשמר ואסרו אותם בכבלים. במשך הזמן שחררו אותם בתשלום של שתי מְנִים⁴. אולם את הכבלים, שבהם היו נתונים, תלו במצודה, במקום שהיו נמצאים עוד בימי, תלויים על הקיר הנשרף מאת המדי⁵, מול הדביר הפונה מערבה. ואת החלק העשירי של הכופר הקדישו ועשו עגלת נחושת רתומה לארבעה סוסים. עומדת היא ליד שמאל של הכניסה בשערי העמודים⁶ אשר במצודה ובה חרותים הדברים האלה:

על עמי הבויאויס והחלקידים נצחו

בני אתונא במעשי מלחמה

דכאו את רום לבם בכבלי ברזל מכאיבים

והקדישו סוסים אלה מהמעשר לִפְלֶס.

78. האתונאים שגשגו אפוא⁷ ככה. ברור הדבר, לא רק לענין אחד כי

1 בין אתונא ומיצר קורינת.

2 מיצר הים בין אבבניה והיבשת.

3 האתונאים היו מחלקים את האדמה הנכבשה לנחלות $\kappa\lambda\eta\rho\alpha\iota$ וחלקו אותם בגורל בין האזרחים העניים, שיתישבו בארץ הנכבשה. אלה שמשו גם כמשמר צבא להשגיח על האויב שלא יתקומם גם להפחית את מספר מחוסרי קרקע באטיקה. מושבות רבות נוסדו באופן כזה.

4 בעד כל אחד. בערך 8 לאי.

5 המלך כסרכסט, ראה VIII 53.

6 גבנו מאת פריקלס בשנות 436–431.

7 המשך מפרק 66: אתונא שהייתה גם קורם לכן גדולה, אחרי אשר נשתחררה או מהטירנים,

גדלה עוד יותר.

אם בכלל, שחופש הדבור¹ הוא דבר מצוין, הלא בעת אשר טירנים רדו גם באתונאים, לא הצטינו מעולם במלחמה על שכניהם מסביב להם, ואם נשתחררו מהטירנים, נעשו הם הראשונים ועלו על כולם, מהדברים האלה יוצא ברור, כי כנכנעים לא היה להם רצון טוב, כאילו עבדו בעד ארון, ואילו כאשר יצאו לחירות, התאמץ כל אחד לפעול בשביל עצמו.

79. במצב כזה היו אפוא אלה בשעה זו, והתיבים שלחו אחרי המאורעות האלה אל הָאֵל בחפצם להתנקם באתונאים. הפיתיה אמרה שמהם עצמם לא תהיה להם נקמתם וצותה להביא את הענין לפני אספת העם ולבקש את הקרובים ביותר. כאשר שבו המלאכים קראו לאספת עם והביאו לפניה את דברי האורקולום. התיבים, בשמעם את דבריהם, כי יבקשו את הקרובים להם ביותר, אמרו בשמעם אותם: האם שכנינו הקרובים לנו אינם הַטֶּגֶגֶרִים והקורוֹנִיִּים והתֶּסְפִּיִּים², ואלה היו נלחמים תמיד יחד אתנו מרצונם הטוב ונשאו אתנו יחד בעול המלחמה. למה עלינו לבקש אותם? האומנם, לא זאת היתה כוונת האורקולום.

80. עודם נושאים ונותנים בדבר, דבר לבסוף איש אחד אשר שמע את הענין: „אנכי חושב כי אני מצאתי מה שהחזון רצה לאמר לנו: לאסופוס³ היו, כפי שמספרים, שתי בנות, תִּיבִי ואַיִגִּינָה. ויען שתייהן אחיות, חושב אני שהאל חזה לנו כי נבקש מאת האיגיניטים שינקמו את נקמתנו“. ויען כי לא נראה שיחיה איש דעה טובה מזו, שלחו מיד לבקש את האיגיניטים. הם דרשו מהם לעזור להם לפי דברי האורקולום בהיותם הקרובים להם. אבל אלה השיבו על בקשתם כי ישלחו אתם לעזרה את הַאִיֶּאקִידִים⁴.

81. וכאשר נסו התיבים את כוחם בבטחם בעזרת האיאיקידים והאתונאים הרעו להם מאד. שלחו התיבים עוד פעם ובהחזירם להם את האיאיקידים בקשו מהם אנשים. האיגיניטים, אשר גבה לבם בעשרם הגדול וכוכרם את השנאה הישנה שהגו לאחונא, אך בקשו מהם התיבים, התחילו מיד במלחמה מבלי להודיע מזה תחלה לאתונאים. כי בעת שעמדו אלה⁵ במערכה נגד הבריאוטים, הפליגו הם באניות מלחמה לאטיקה, שדדו את פֶּלִירוֹן, שדדו גם הרבה ישובים אחרים שעל שפת הים והזיקו בזה מאד לאתונאים.

1 ההבדל העיקרי בין שלטון העם לשלטון הטירנוס הם חופש הדבור — ὁσιον

ושווין כל האזרחים בפני החוק — ἰσονομίη ראה III 80-142.

2 טֶגֶגֶרִה, קורוֹנִיָּה וְתֶסְפִּיָּי ערים ביוון התיכונית, היו בעלי ברית תיבי.

3 אֵל הנהר אסופוס אשר בביארוטיה, היוצא מהר קיתירון ונופל לתוך ים אבבוייה.

4 אִיֶּאקִידִים היה בן זוס והנימפה איגינה. הוא היה אחד השופטים בשאול. צאצאיו היו

הרואים בתסליה, איגינה וסלמיס. פה הכוונה לתרפים שסמלו את האיאיקידים והיו יוצאים עם הצבא למלחמה.

5 האתונאים.

82. האיבה השמורה מאת האיגיניטים לאתונאים נולדה מעיקרה באופן זה: לַאֲפִידַאבְרִיִּים¹ לא הוציאה האדמה שום יבול. לרגלי האסון הזה שאלו האפידאבריים באורקולום בדלפוי. הפיתיה צותה להם כי יקימו מצבות לַדְמִיָּה וְאֶבְקְסִיסְיָה² ואחרי שיקימו להן יוטב המצב. וישאלו האפידאבריים אם יעשו את המצבות נחושת או אבן. הפיתיה לא נתנה לעשות מאחד מאלה, אלא מעץ הזית. האפידאבריים בקשו את האתונאים לתת להם לכרות עץ זית, כי חשבו את העצים הללו לקדושים ביותר³. אומרים גם שבימים ההם לא היו זיתים בארץ אחרת זולת באתונא. האתונאים אמרו כי בתנאי זה יתנו שבכל שנה ושנה יובחו זבחים לַאֲתִינִי פּוֹלִיאָס⁴ ולַאֲרַכְתָּאבס⁵. האפידאבריים הסכימו לתנאי זה והשיגו את מבוקשם. ואחרי עשותם את המצבות מעץ הזית הקימו אותן; והאדמה הוציאה להם את יבולה והם מלאו לאתונאים את אשר קבלו על עצמם.

83. עוד בימים ההם וגם לפניהם שמעו האיגיניטים לאפידאבריים; כמו בכל דבר היו האיגיניטים גם נאלצים לעבור לאפידאברוס הן לדרוש את הדין הן לתת את הדין⁶. אולם מעתה עשו אניות וברוס לבבם פשעו באֲפִידַאבְרִיִּים⁷. ויען כי נעשו אויביהם, היו מוזיקים להם כי היו חזקים על הים, ביחוד בזה שלקחו מהם את המצבות האלה של דְמִיָּה וְאֶבְקְסִיסְיָה⁸ והביאו אותן משם והקימו אותן בתוך ארצם בְּאִיָּה, כך שם המקום, הרחוק מהעיר לכל היותר כעשרים ריס. אחרי אשר הקימו אותן במקום ההוא כפרו את פניהן בזבחים ובמקהלות נשים מהתלות, והזמינו לראשי המקהלות⁹ בשביל כל אחת מהאלות עשרה אנשים. המקהלות לא התלוצצו בשום גבר, כי אם בנשים בנות הארץ. היו גם לאפידאבריים פולחנים קדושים כאלה ויש להם גם פולחנים סודיים. 84. אחר שנלקחו המצבות האלה לא שלמו האפידאבריים לאתונאים מה שקבלו עליהם. וישלחו האתונאים אל האפידאבריים ויתאוננו. אבל אלה הוכיחו

1 אפידאברוס היתה עיר על חוף ארגוליס מול איגיה.

2 אלות יבול השדה, כינויים לדימיטר ולפרספוני.

3 יען, לפי האגדה, שחלה אחיני בעצמה את עץ הזית הראשון במצודה באתונא, ולכן העצים באתונא קדושים יותר.

4 אתיני פוליאס או פוליוכוס כמגינה על העיר. ראה I 160.

5 מלך אגרי באתונא. לפי הימירוס היה בנם של זוס והאדמה, איליאס II 546.

6 כלומר שהיו נשמעים לבית הדין שבאפידאברוס.

7 בשנת 540.

8 גנבת וגולת אלילים היו דבר מצוי בימים קדומים. השוה רחל גנבה את התרפים אשר אביה וגולת התרפים של מיכה על ידי בני דן.

9 על המנצחים על המקהלות היה להמציא לחברי המקהלה את התלבושות בשביל החגיגה.

להם בדבריהם שאין עול בכפם: כל עוד שהיו המצבות בארצם שלמו מה שקבלו עליהם, אבל מאחרי שנגולו מהם, לא מן הצדק הוא לשלם עוד. הם צוו לדרוש מהאגיניטים שהמצבות אצלם. על זה שלחו האתונאים לאיגינה ודרשו את המצבות. אבל האגיניטים השיבו שאין להם דבר עם האתונאים.

85. והנה מספרים האתונאים כי אחרי הדרישה הזאת שלחו באנית משוט אחת שלש מאות מהאזרחים אשר נשלחו בשם המדינה, ובבואם לאיגינה נסו להוריד מכניהן את המצבות האלה, בהיותם מעץ שלהם, בכדי לקחתן אתם. ויען לא יכלו באופן זה להביאן בידיהם, שמו סביבן חבלים ומשכו את המצבות. אבל בעת משכם הרעים רעם ויחד עם הרעם היה רעש. האנשים מאנית המשוט אשר משכו נטרפה דעתם בגלל זה ובמצבם זה הרגו איש את רעהו כאויבים, עד שמכולם נשאר רק אחד וזה שב לפלירון.

86. האתונאים מספרים אפוא כי ככה קרה המקרה, אבל האגיניטים אומרים, שלא באניה אחת באו האתונאים — כי באניה אחת ואילו גם במעט יותר מאחת, ולו גם לא היו להם עצמם אניות, היה בכחם לעצור בהן — כי אם הפליגו באניות רבות נגד ארצם והם עצמם נסוגו אחור מפניהם ולא נלחמו בהם בים. אבל אין בידם להוכיח ברור שהם נסוגו אחור משום שהרגישו עצמם חלשים מלהלחם על הים, או משום שברצונם היה לעשות מה שעשו באמת אחר כך. כשראו האתונאים ששום איש לא התיצב נגדם למלחמה, יצאו אפוא מאניותיהם והלכו אל המצבות וכאשר לא יכלו להורידן מכניהן שמו סביבן חבלים ומשכו ובעת משכם עשו שתי המצבות דבר אחד, אמנם לי לא נראה אמיתות הדברים, ואולי יראו בעיני אחר: שתיהן נפלו על בריכהן ומהעת ההיא נשארו במצב כזה. האתונאים עשו אפוא את המעשה הזה, והם עצמם, מספרים האגיניטים, כשמעם כי האתונאים אומרים לצאת נגדם למלחמה, רכשו להם את הארגיונים להיות נכונים לעזרתם. כאשר יצאו האתונאים לאיגינה, באו הארגיונים לעזרתם; כי בחשאי עברו מאפידאכרוס אל האי והתנפלו על האתונאים שלא הרגישו לפני זה כלום וחסמו עליהם את הדרך אל האניות, בתוך כך בא עליהם הרעם והרעש.

87. המאורע הזה מסופר מאת הארגיונים והאגיניטים ככה; מוסכם גם מאת האתונאים שרק אחד מאנשיהם בלבד נמלט ובא לאטיקה. אלא שהארגיונים אומרים שהאחד שנשאר הוא מהמחנה האטיקי שנשמד על ידם, והאתונאים אומרים שנשמד מאת האלוהות. גם זה האחד לא נשאר בחיים, כי אם הומת באופן כזה. כי בבואו לאתונא ספר את האסון. נשי הגברים שיצאו בצבא על איגיניה, כשמען את הדבר, חרה להן שמבין כולם הציל הוא לבדו את חייו, הקיפו את האיש ההוא ודקרוהו בפריפות שמלותיהן כשכל אחת מהן שאלתהו,

איה בעלה. כך הומת האיש ההוא¹. לאתונאים נראה מעשה הנשים נורא מהאסון עצמו. הם לא ידעו תחבולה אחרת איך להעניש את הנשים מאשר לשנות את תלבושתן ליונית. כי לפני זה לבשו נשי האתונאים תלבושת דורית, הדומה מאד לזו שבקורינתוס. עכשיו שנו לכותונת בד שלא תצטרכנה עוד לפריפות. 88. אולם לאמתו של הדבר התלבושת הזאת אינה היונית שמלפנים

כי אם הקרית, יען כי תלבושת הנשים היוונית העתיקה היא זאת הנקראת היום הדורית. הארגונים והאיגניטים קבעו אחרי המאורע הזה, כפי שמספרים, לחוק לעשות אצלם את הפריפות גדולות בחצי המדה מאשר היו אז, וגם שהנשים תקדישנה למקדש האלות האלה בעיקר פריפות, ושום דבר מאטיקה לא יובא לתוך המקדש גם לא כלי חרס¹, כי אם החוק יסאר שם לשותות מכלי חרס הנעשים בארץ². הנשים הארגוניות והאיגניטיות נוהגות לשאת מתוך שנאה לאתונאים מעת ההיא עוד עד ימי פריפות גדולות מאשר לפנים.

89. התחלת השנאה של האתונאים אל האיגניטים נתעוררה באופן המסופר. והנה בעת ההיא, כאשר נקראו האיגניטים לעזרה מאת התיבים, נזכרו מה שקרה למצבות ומהרו ברצון לעזרת הבויאוטים. ובכן החריבו האיגניטים את חופי אטיקה וכבר הכינו האתונאים עצמם לצאת למלחמה על האיגניטים והנה בא חזון מדלפי שיתאפקו משעה שנעשה הפסע על ידי האיגניטים שלשים שנה ובשנת שלשים ואחת יקציעו מקדש לאיאקוס³ ואז יתחילו במלחמה על האיגניטים ויעלה בידם מה שהם מבקשים. אך אם יצאו למלחמה מיד, יסבלו אמנם הרבה במשך העת ההיא, הרבה יעשו גם לאחרים, ובכל זאת יכניעו אותם לבסוף. האתונאים, בשמעם את האזהרה הזאת, הקציעו לאיאקוס מקדש, המתרומם עוד היום בשוק, אבל שלשים השנה לא עצרו ברוחם אף כי שמעו שעליהם להתאפק ושיסבלו צרות מאת האיגניטים⁴.

90. בעת שהכינו לנקום את נקמתם, קם להם עכוב, שנתעורר על ידי הלקדימוניים. כי כאשר נודע ללקדימוניים מה שעשו האלקמיאונים לפיתיה⁵ ומה שנעשה להם ולפִּיִּסְטִיטִיִּדִים מאת הפיתיה, התרעמו לסבת שני ענינים, על שגרשו אנשים רעים מארצם ועל שבעד המעשה הזה לא היתה להם שום הכרת טובה מאת האתונאים. נוסף על כל אלה עודדו את רוחם דברי החזון⁶,

1 כלי חרס מאתונא היו מפורסמים.

2 כעין חרס מודרני על סחורות האויב.

3 ההירוס של איגנה. ראה למעלה פרק 80.

4 איגנה נכבשה בידי האתונאים בשנת 457.

5 ראה למעלה פרק 63.

6 הכוונה לדברי נבואה של מיסיס ואיזומקקריטוס שנאספו מאת הפיסטרטרידים ונשמרו

אשר אמרו, כי צרות רבות תהיינה להם מאת האתונאים, מה שלא היה ידוע להם קודם לכן. אבל בימים ההם' גודע להם, כאשר הביא אותם קלאומניס לשפרטה. קלאומניס לקח את דברי החזון ממצודת אתונא, כי היו לפנים בידי הפיסיסטרטידים וכשגורשו עזבו אותם במקדש ואותם לקח קלאומניס אתו. 91. אז, כאשר לקחו להם הלכדימוניים את דברי החזון וראו שהאתונאים הולכים וגדלים ואין כלל בדעתם לשמוע להם, שמו אל לבם שאם העם האטיקי יהיה חפשי יעשה אולי שוה לזה שלהם, אבל כשיהיה תחת טירנים, יהיה חלש ומוכן לצית. וכאשר הכירו כל זה שלחו אחרי הִיפִיאָס בן פיסיסטרטוס לקחתו מסיגיון שעל ההליספונטוס, אשר לשם ברחו הפיסיסטרטידים. 2. אחרי שנקרא היפיאס ובא אליהם, שלחו לקרוא גם הציירים של בעלי ברית אחרים והשפרטים אמרו להם את הדברים האלה: „אנשים בעלי-ברית, עלינו להודות שלא עשינו כהוגן. יען בטחנו על חזון שוא גרשנו אנשים שהיו לנו רעים נאמנים ושקבלו על עצמם להביא את אתונא בעול השעבוד, אנשים כאלה גרשנו מארצם, ואחרי עשותנו זאת מסרנו את העיר לעם כפוי טובה, אשר אחר שנשתחרר בעזרתנו הרים את ראשו, התעלל בנו ובמלכנו וגרש אותנו, שמעו וחילו הולך וגדל, עד ששכניהם הבויאוטים והחלקידים* כבר הכירו זאת ביותר ועוד מעט ויכירו גם אחרים בטעותם. ויען כי תעינו בעשותנו את הדברים הללו, עלינו לנסות עתה יחד אתכם לתקן ולהחנקם. בגלל הדבר הזה שלחנו לקרוא את היפיאס זה וגם אתכם מעריכם בכדי שנוליך אותו לאתונא בדעה אחת ובצבא משותף ונחזיר לו מה שלקחנו ממנו“.

92. הם אמנם דברו את הדברים האלה, אולם הרוב מבעלי הברית לא קבל את דבריהם. בעת שהאחרים נשארו שקטים, דבר סִיִּיקְלָס הקורינתיי ככה: א. „אכן, אם יהיו השמים מתחת לארץ והארץ באויר מעל לשמים ובני האדם יבחרו את מושבם בים והדגים במקום שישבו קודם לכן בני האדם, אז, לקדימוניים, תנסו לבטל את שווי הזכויות ולחדש את הטירניה בערים, שאין לך בין בני האדם דבר בלתי צודק ורווי דם ממנה“ 4. אם אתם מוצאים למועיל שהערים תהיינה בידי טירנים, היו אתם הראשונים להעמיד טירנוס עליכם עצמם ואחרי-כן תשתדלו להעמיד גם אצל אחרים. אבל הלא אתם אינכם מנוסים בטירנים ואתם שומרים שדבר נורא כזה לא יהיה בשפרטה.

1 בשנת 505.

2 ראה למעלה פרק 65.

3 ראה למעלה פרק 77.

4 השוה את נאמו של אוטנס על הטירניה III 80.

ובזה אתם רוצים להתעמר בבעלי הברית! אלמלי הייתם מנוסים כמונו, הייתם מציעים הצעות יותר טובות בדבר זה מאשר עשיתם.

ב. כי לקורינתיים היתה חוקה כזו בעירם: היה שלטון יחידים, ואלה נקראו *בֶּקְחִיאִידִים*¹ ונהלו את העיר והיו מתחתנים רק ביניהם לבין עצמם. לִאֲמֹנִיּוֹן, אחד מהאנשים האלה נולדה בת נכית־רגלים. שמה היה לִבְדָּה, ויען כי איש מהבקחיאידים לא רצה לקחתה לאשה, לקח אותה לאשה אִיאֲטִיּוֹן בן אֶקְרֶטֶס שהיה מהמחוז פֶּטְרָה, לפי מוצאו היה לִפְתִּי וקִינִידִי². לא מאשה זאת ולא מאשה אחרת נולדו לו בנים. לכן נסע לדלפוי לבקש זרע, ואך נכנס פנתה אליו הפיתיה בדברים אלה:

אִיאֲטִיּוֹן, אותך, המכובד, אין מי שיכבד;
לִבְדָּה הרה, היא תלד צור נעתק ממקומו

שִׁירָד על אנשים שליטים וייסר את קורינתוס.

דברי האורקולום לאיאטיון הגיעו לאזני הבקחיאידים, אשר היה להם אורקולום לפנים על אודות קורינתוס שנראה בלתי מובן, אף כי כונה אחת היתה לו ולזה של איאטיון, ודבריו היו:

נשר בין הסלעים הָרָה, ימליט אָרִי
אדיר וטורף, בְּרָכִי רבים יכשיל.

שימו זאת אל לבכם, קורינתיים, היושבים
סביב לִפְרִיגִיָּה היפה וקורינתוס הנשגבה.

ג. האורקולום הזה שנתן אפוא לפנים לבקחיאידים היה סתום, אך אז בהודע להם זה שנתן לאיאטיון, הבינו מיד גם את זה שלפנים, שהתאים לזה של איאטיון. ובהבינם גם את זה נשארו שקטים בחפצם לאבד את זרע איאטיון העומד להולד. וכאשר ילדה האשה, שלחו מיד עשרה מאנשיהם אל המחוז, ששם ישב איאטיון, שיהרגו את הילד. בבואם לִפְטֶרָה נכנסו אל חצר איאטיון ודרשו את הילד. לִבְדָּה, שלא ידעה דבר לשם מה באו הללו וחשבה שבגלל אהבתם לאב דורשים הם, הביאה את הילד ומסרה אותו בידי אחד מהם.

1 לפני חדירת הדורים מלכו בקורינתוס מלכים ממשפחת סִיסִיפּוֹס, אחרי שנלכדה העיר על ידי אֶלֶקְס מבני הירקלס בשנת 1074 מלכו בניו עד שנת 955. המלך בֶּקְחִיִס, אחד מבני בניו של הירקלס הצטין במלכותו עד שהממשחה נקראה מעתה על שמו. בשנת 748 נתבטלה הממלכה ובמקומה בא שלטון יחידים *δυναρχία* והם היו ממשפחת בקחיס. שלטון הבקחיאידים נמשך 90 שנה 748—657. בשנה זו מגר קיפסלוס את שלטונם ונעשה לטירנוס, 657—628. אחריו מלך בנו פריאנדרוס 628—585. אחריו נתבטלה הטירניה ובא במקומה שלטון העם.

2 שמות אגדיים.

3 מעין מפורסם בקורינתוס, מימיו נחשבו כקלים ובריאים בכל יון.

והנה בדרך גמרו ביניהם שמי מהם שיקבל את הילד תחלה, ישליכהו ארצה. וכאשר הביאה לִבְדָּה את הילד ומסרה אותו, הצטחק, כאילו בהשגחת האלהות, כלפי האיש שקבלהו, ובראותו זאת, חמל עליו מלהרגו וברחמו עליו מִסְקְרוֹ לשני וזה לשלישי. וכך עבר בידי כל העשרה, במסרו אחד לרעהו, כי איש מהם לא רצה להמיתו. הם החזירו את הילד ליולדתו, יצאו החוצה ובעמדם לפני השער התחילו לחרף אחד את השני, ביחוד את זה שקבל ראשונה את הילד, מדוע לא עשה כפי ההחלטה, עד שאחרי עבור איזה זמן גמרו לשוב ולהכנס ושכולם ישתתפו כרצה.

ד. אך נגזר היה שמורעו של אֵיאָטִיוֹן תבאנה רעות על קורינתוס. כי לִבְדָּה שמעה את כל דבריהם בעמדה קרוב לאותו השער ובפחדה, פן ישנו את דעתם ובקבלם שנית את הילד יהרגוהו, לקחתו וטמנתו בתוך ארגו, המקום שנראה לה הנסתר ביותר, בחשבה, כי בשובם ויתחילו לחפש, ימששו בכל דבר; ואמנם כך היה. הם באו וחפשו, וכאשר לא נראה הילד, החליטו ללכת להם ולאמר לאלה ששלחו אותם, שעשו הכל, מה שהללו צוו להם. ובכן שבו ואמרו ככה.

ה. אחרי הדברים האלה גדל הילד לאיאטיון ויען כי נמלט מהסכנה הזאת נתן לו השם קִיפְסָלוֹס על שם הארגו¹. כשנעשה קיפסלוס לאיש שאל בדלפוי ואורקולוס ברור נתן לו, הוא בטח בו, פעל ותפש את קורינתוס. וזה דבר האורקולוס:

מאושר האיש הזה אשר בא לתוך מעוני,

קִיפְסָלוֹס בן אֵיאָטִיוֹן, מלך קורינתוס המהוללה.

הוא ובניו, אבל לא בני בניו².

זה היה האורקולוס. וכאשר היה קיפסלוס טירנוס נעשה לאיש כזה שרבים מהקורינתיים גרשו, מרבים שלל את רכושם, אולם מהרוב הגדול ביותר נטל את חייהם³.

ו. אחרי מלכו כשלשים שנה ובלה את חייו בטוב, נעשה יורשו בטירניה בנו פֶּרְיאַנְדְרוֹס⁴. פריאנדרוס זה היה בתחלה נוח מאביו, אבל אחרי שבא בדברים על ידי מלאכים עם תֶּרְסִיבולוֹס⁵, טירנוס במיליטוס, נעשה צמא דם

1 ארגו ביוניתי.

2 בניו היו פֶּרְיאַנְדְרוֹס וגורגוס שמלכו אחריה, אולם בן גורגוס, פסמיכוס, מלך רק שלש שנים עד שהורידוהו מכסא מלכותו.

3 ראה על אודותיו גם I 14.

4 ראה על אודותיו I 24-23-20 III 48-53.

5 כאשר נודע לפריאנדרוס בן קיפסלוס, יידיד נמשו של תרסיבולוס, שהיה בימים ההם טירנוס במיליטוס... (I 20).

מקיפסלוס. יען שלח שליח אל תרסיבולוס לשמוע ממנו, באיזה אופן יחזק את ממשלתו וינהל את העיר יפה מאד. תרסיבולוס הוליך את האיש אשר בא מאת פריאנדרוס מחוץ לעיר, בא אל שדה זרוע, ובעת לכתו בתוך הקמה שאל וחזר ושאל את השליח על דבר בואו מקורינתוס ובינתים קטף שבולת שראה אותה גבוהה מחברותיה ואת הקטופה השליך עד שהשחית באופן זה את החלק היפה והצפוף של הקמה. אחרי עברו את המקום ולא יעץ לו אף מלה, שלח את השליח מלפניו.¹ בשוב השליח לקורינתוס השתוקק פריאנדרוס מאד לשמוע את העצה, אולם זה אמר כי תרסיבולוס לא יעץ כלום ומתמה הוא עליו² ששלחו לאיש כזה שהוא איש נבוך וגורם רעה לעצמו וספר מה שראה ממעשי תרסיבולוס.

ז. אולם פריאנדרוס הבין את העשוי והכיר בלבו כי תרסיבולוס מיעצהו להרוג את נכבדי העיר³ ומעתה גלה את כל רעת לבו נגד האזרחים. כי מה שהשאיר קיפסלוס מלהרוג ומלרדוף, השמיד פריאנדרוס וביום אחד הציג ערומות את כל נשי הקורינתיים בגלל אשתו מליסה⁴. כי בשלחו מלאכים אל התספירוטים⁵ על הנהר אחרון⁶ לשאול באוב⁷ על פקדון של אחד מרעיו, אמרה מליסה שעלתה⁸, כי לא תקוב בשם ולא תגלה באיזה מקום מונח הפקדון, כי קר לה והיא ערומה, יען הבגדים שנקברה בהם אינם מועילים לה כי לא נשרפו אתה. ולראיה יהיה לפריאנדרוס שדבריה אמת שהשליך את לחמו לתוך תנור קר. כאשר הובאו הדברים האלה לפני פריאנדרוס, האמין באות, יען בא אל מליסה אחרי מותה⁹, והכריז מיד כשבאה לו הידיעה הזאת, שכל נשי הקורינתיים תצאנה אל מקדש הירי. הן יצאו כמו לחג בעדי היפה ביותר והוא העמיד בלאט את נושאי הכידון והפשיט את כולן בשוה, את החפשויות כמו את השפחות, את בגדיהן, אסף אותם לתוך בור ושרף אותם בקראו את שם

1 אריסטו מספר את ההיפך, שתרסיבולוס שלח לפריאנדרוס (מדינה III 8).

2 על פריאנדרוס.

3 דבר כזה מסופר בתלמוד עבודה זרה י' ע"א: אמר ליה (אנטונינוס לרבי): "מצערין לי חסובי רומא" מעייל ליה לגיגא, כל יומא עקר ליה פוגלא ממשרא קמיה. אמר: שמע מינה הכי קאמר לי את קטול חד חד מינייהו ולא תתגרה בהו בכולהו.

4 על אודותיה ראה III 50.

5 עם באפירוס.

6 שוטף דרך ארץ התספירוטים.

7 באשתו מליסה המתה.

8 השוה את הספור משאול ובעלת אוב בעין דאר (שמואל ב' י"ח).

9 דבר כזה, שמצרי אחד בא אל אשה מתה מסופר גם II 89. גם בבא בתרא ג' א' על

הוררוס שבא על מרים המתה.

מְלִיָּסָה. אחרי עשותו את המעשה הזה ואחרי שלחו שנית אמר צל מליסה את המקום אשר בו החביאה את פקדון הָרֶעַ1.

כזאת היא לכם הטירניה, לקדימוניים, וכאלה מעשיה. אנחנו הקורינתיים התפלאנו מאד מיד כשראינו אתכם שולחים לקרוא את היפּיאס ועתה אנחנו מתפלאים עוד יותר בדברכם ככה; אנחנו משיבים אתכם באלי יון וקוראים אותם לעד שלא תכניסו טירניות לתוך הערים. אם לא תחדלו מזה ותנסו נגד הצדק להוליך בחזרה את היפּיאס, דעו, שהקורינתיים לפחות לא יסכימו לכם".

93. סוֹסִיקְלֶס, הציר מקורינתוס דבר אפוא את הדברים האלה, אולם היפּיאס השיב לו בקראו אל אותם האלים כמוהו, האומנם, הקורינתיים יתגעגעו יותר מכולם אחרי הפיסטרטידים כאשר יגיעו הימים המיועדים² והם יסבלו מאת האתונאים³. בדברים האלה השיב היפּיאס יען כי הוא הבין אל נכון את דברי האורקולום⁴ יותר משאר בני האדם. שאר בעלי הברית נשארו זמן מה שקטים ברוחם, אולם אחרי שמעם את סוסיקלס מדבר בגלוי לב, השמיע כל אחד מהם את קולו והחזיקו בדעתו של הקורינתיי והשביעו את הלכדימוניים שלא יעשו שום שנוי באיזו עיר יוונית.

94. ככה אפוא נגמר הענין. בדרך שובו משם הציע אַמִּינֶטס המקדוני את אַנְתֶּמוֹס⁵ להיפּיאס, הציעו גם התסלים אֵיאולקוס⁶. אבל הוא לא קבל אף אחת מהן, כי אם נסע שוב לסיגיון אשר לקח פיסטרטוס בחרבו מהמיטילינים, ואחרי השתררו עליה הושיב בה לטירנוס את בנו הזר⁷ הֵיגִיסִטְרָטוֹס. אשר נולד מאשה ארגיונית ולא בלי מלחמה שמר על מה שירש מאת פיסטרטוס. כי ימים רבים עשו המיטילינים מלחמה באתונאים בצאתם מהעיר אֶתִיליון⁸ וסיגיון, בדרשם בחזרה את הארץ, והאתונאים לא הודו בזה בהוכיחם בדברים כי לאיאלים אין חלק יותר גדול בארץ האילים מאשר להם ולאחרים מהיוונים, עד כמה שעזרו למֶגְנֶלאוס בעת חטיפת הָלְגִי.

95. במשך המלחמה ביניהם קרו בקרבות מקרים שונים ובאחד נצחו

1 דומה לזה הספור באבזה דשמואל: הוּו קא מפקרי גביה זוזי דיתמי וכו' אזל אבתריה לחצר מות אמר ליה זוזי דיתמי היכא וכו' (ברכות י"ח ע"ב).

2 מאת הגורל.

3 מה שבא אחרי כן במלחמה בגלל אפידמונוס ופוטיריָאָה.

4 ראה פרק 90

5 בצפון תְּלֶקֶדֶיִקִי.

6 עיר במֶגְנֶסִיָּה.

7 לפי האגדה היה בתוך העיר קברו של אחילס ומה שם העיר.

8 יען נולד מאשה מעם אחרי, אף כי בקידושין.

האתונאים והמשורר אֶלְקִיאָוֹס¹ עצמו נס וימלט, אבל נשקו נפל בידי האתונאים והם תלו אותו אחר כך במקדש אתיני אשר בסיג'ון. את המקרה הזה תאר בשיר ושלח למיטיליני, בהודיעו לחברו מְנֵלִיפּוֹס את אסונו. את המיטילינים השלים עם האתונאים פריאנדרוס בן קיפסלוס, כי פנו אליו שיפטר ביניהם. הוא השלים ביניהם שישאר לכל אחד מה שיש בידו. כך נשאר אפוא סיג'ון בידי האתונאים.

96. אחרי ששב הפיאס מלקדימון לאסיה עשה כל מה שביכלתו להלשין על האתונאים לפני אֶרְטֶפְרְנִיס ולעשות כל דבר שאתונא תבוא תחת ידו ויד דריוש. הפיאס התאמץ אפוא בדבר הזה והאתונאים ששמעו מזה, שלחו מלאכים לסרדיס אשר ישתדלו שלא ישמעו הפרסים לדברי גולי האתונאים. אולם ארטפרניס צוה להם, אם הם רוצים להיות שלווים, יקבלו שוב את הפיאס. האתונאים לא קבלו את ההצעה הזאת ומאחרי שלא קבלוה החליטו להיות אויבי הפרסים בגלוי.

97. באותו זמן שהחליטו זאת ונבאשו בפרסים בא² לאתונא אריסטגורס ממיליטוס, מגורש מתוך שפרטה על ידי קלאומניס הלקדימוני, יען העיר הזאת היתה האדירה בין האחרות. כאשר עמד אריסטגורס לפני העם, דבר אותם הדברים כמו בשפרטה על כל הטוב שישנו באסיה ועל המלחמה עם הפרסים, שאינם יודעים לא שלט ולא כידון ושעל נקלה מתגברים עליהם. דברים אלה דבר אפוא והוסיף עליהם שהמיליטים מתישבים מאתונא³ הם ויאה להצילם כי כוחם⁴ גדול. ולא היה דבר שלא הבטיח להם ובקש מאד עד שפתה אותם. כי כנראה יותר קל לגנוב דעת רבים מאשר דעת יחיד, שאת קלאומניס הלקדימוני האחד לא עלה בידו לגנוב את לבו, אולם לשלשים אלף אתונאים עשה זאת. האתונאים הנפתים נמנו וגמרו לשלוח עשרים אניות לעזרת היונים, ולמצביא עליהן שמו את מְלֶנְתוֹס, איש נכבד בכל דבר בין האזרחים. האניות האלו נעשו מקור הצרות ליוונים ולברברים.

98. אריסטגורס הקדים להפליג ובבואו למיליטים זמם את המזימה הזאת שממנה לא היתה שום תועלת נשקפת ליונים, ולא בעבור זאת עשה את הדבר. כי אם בכדי לצער את המלך דריוש; הוא שלח איש לפְּרִיגִיָה אל הפיאוניים אשר הָגְלוּ מעל הנהר סְטְרִימוֹן על ידי מְגִבּוֹזוֹס⁵ וישבו בדלים בפריגיה

1 הוא היה ממיליני וחי בערך בשנת 612.

2 בשנת 499. המשך הפרקים 51, 55.

3 יען גֶּלְאוֹס בן קודרוס יסד את מיליטוס.

4 של האתונאים.

5 ראה למעלה פרק 1.

על שטח אדמה ובכפר אחד; כאשר בא אל הפיאונים אמר את הדברים האלה: אנשים פיאונים, שלח אותי אריסטגורס הטירנוס במיליטוס, להראות לכם את הדרך להצלתכם, אם תרצו לשמוע, כי כעת פשעה כל יוניה במלך ובידכם להציל עצמכם לארצכם; עד הים עליכם לדאוג לעצמכם, אבל משם כבר עלינו לדאוג לכם. כאשר שמעו הפיאונים את הדברים האלה היה הדבר רצוי להם מאד ויקחו את טפס ואת נשיהם וימלטו אל הים, אחדים מהם נשארו כי נרתעו מפני הדבר, כאשר באו הפיאונים אל הים עברו משם לחיוס; בהיותם כבר בחיוס באו בעקבותיהם פרשים פרסים רבים ברדפם אחריהם וכשלא מצאו אותם, שלחו להודיע לפיאונים בחיוס שישובו. הפיאונים לא שמעו לקולם, כי מחיוס הוליכו אותם התנים לקספוס, והלסבים הביאו אותם לדוקיקסוס¹, משם הלכו ברגל עד הגיעם לפיאוניה.

99. ואריסטגורס, אחרי שבאו האתונאים בעשרים אניות ויחד אתם הביאו חמש אניות משוט מהאֶרְטריים, שלא יצאו למלחמה בגין האתונאים, כי אם בגין המיליטים עצמם, שגמלו לחם בעד טובה שנעשתה להם – יען לפנים עזרו המיליטים לאֶרְטריים במלחמתם נגד החֶלְקִידים, אז כאשר עזרו גם הסמיים לחלקידים נגד הארטריים והמיליטים – אלה אפוא כאשר באו והיו נוכחים גם שאר בעלי הברית, יצא אריסטגורס למלחמה על סרדיס. הוא עצמו אמנם לא יצא, כי אם נשאר במיליטוס, אלא שם אחרים למצביאים על המיליטים, את אחיו תְרוֹפִינוֹס ואחד מהאזרחים, את הֶרְמוֹפֶנְטוֹס.

100. כאשר באו היונים עם הצבא הזה לאֶפְסוֹס, עזבו את האניות בקֶרְיִסוֹס בגבול אפסוס, והם עלו אל היבשה בחיל כבד ולקחו אנשים מאפסוס למורי דרך. הם הלכו לאורך הנהר קאבסטריוס² ומשם אחרי עברם את הֶטְמוֹלוֹס הגיעו ולכדו את סרדיס, כי איש לא עמד נגדם; הם לכדו את שאר העיר וזולת המצודה³. את המצודה הציל ארטפרניס עצמו כי היה לו חיל אנשים לא מעט.

101. וזה הדבר אשר עצר בעדם מלבו את העיר אחרי שכבשוה: רוב הבתים בסרדיס היו מקנים, ואלה מהם שהיו מלבנים, היו גגותיהם מקנים, וכאשר אחד מהחילים הצית אש באחד מהבתים הללו, מיד עברה האש מבית לבית והקיפה את העיר כולה. בשעה שהעיר בערה, רצו הלודים ומהפרסים עד כמה שהיו בעיר, כי היו סגורים מכל עבר, יען האש אחזה את קצות העיר ולא היה מוצא מתוך העיר, אל השוק ועל יד הנהר פֶקְטוֹלוֹס⁴ המוליך עפרות זהב

1 מישור בתריקה על יד הנהר מריטצה.

2 שפך הנהר הזה היה לפנים גמלה של אפסוס.

3 על דבר המצודה הזאת ראה I 84.

4 על אודות הנהרות פקטולוס והרמוס ראה I 80.

מהטמולוס וזורם דרך השוק, אחר כך הוא משתפך לתוך הנהר הַרְמוֹס. וזה לתוך הים. היונים בראותם שחלק מהאויבים עומד על נפשו והחלק השני עם המון רב מתקרב, פחדו ויצאו את העיר אל ההרים הנקראים טמולוס וכשירד הלילה שבו משם אל אניותיהם.

102. וסרדים עלתה באש ובה גם מקדש של אלת הארץ קִיבִיבִי¹. מה ששמש אחר זמן תואנה לפרסים לשרוף את המקדשים ביון. אבל אז נזעקו הפרסים שהיה מקום תחנונים מעבר לנהר הליס, בשמעם מכל הנעשה, ומהרו לעזרת הלודים. וכשלא מצאו עוד את היונים בסרדים, הלכו בעקבותיהם והדביקו אותם באפסוס. והיונים התיצבו נגדם במערכה, התנגחו והוכו מאד, ורבים מהם המיתו הפרסים. יחד עם אנשי־שם אחרים נספה גם אֶבְאֶלְקִידִיס מצביא הארטריים, שקבל הרבה זרי נצחון בהתחרויות וסימונידס מקיוס² שר שירים רבים לכבודו. אלה מהם שברחו מתוך הקרב נמלטו איש איש לעירו.

103. אז נלחמו כך, אבל אחרי כן עזבו האתונאים את היונים לגמרי, ואף כי אריסטגורס שלח במפגיע מלאכים לקרוא אותם בחזרה, השיבו שלא יעמדו לימינו. היונים שנאבדה להם עזרת האתונאים המשיכו בכל זאת את המלחמה נגד המלך, כי לא היתה להם דרך אחרת אחרי כל מה שנעשה נגד דריוש. הם הפליגו אל ההליספונטוס והביאו בידם את בְּיוֹנְטִיוֹן ואת כל הערים האחרות אשר שמה. ובהפליגם מחוץ להליספונטוס רכשו להם לבעל ברית את רוב ארץ קִרְהִי, כי גם קֶאבְנוֹס³ שבתחלה לא חפצה לבוא לעזרה, התחברה עמהם גם היא אחרי שרפת סרדים.

104. והקֶפְרִיִּים התחברו עמהם כולם מרצונם זולת האֶמְתִּיִּסִּים⁴. כי גם אלה פשעו במדים⁵ באופן זה: היה אוֹנִיסִילוֹס אחיו הצעיר של גורגוס, מלך הסלמיניים⁶. בן חֶרְסִיס בן סִירוֹמוֹס בן אֶבְאֶלְתוֹן⁷. האיש הזה דבר פעמים רבות עוד לפני זה על לב גורגוס לפשוע במלך, אולם אז, כאשר שמע, כי גם היונים פשעו, האיצ בו מאד וזרזוהו. וכאשר לא עלה בידו לפתות את גורגוס שמר עליו וכשיצא מעיר הסלמיניים סגר אוניסילוס והמורדים עמו את השערים. מקופח מהעיר, ברח גורגוס אל המדים ואוניסילוס משל על סלמיס ופתה את

1 או קיבילי, אם האלים, האלה הראשית של הפריגים והלודים.

2 משורר מפורסם חי 556—469.

3 עיר על חוף קריה, ראה I 172.

4 אֶמְתִּיִּסִּים, עיר פניקית עתיקה על החוף הדרומי של קפריס.

5 הקפריים נכנעו מרצונם תחת הפרסים עור בימי כורש. ראה III 19.

6 זֶמְבִּיִּס, העיר החשובה והבצורה בקפריס.

7 ראה על אודותיו IV 162.

כל הקפריים לפשוט יחד אתו. את האחרים פתח ועל האמתוסיים שלא חפצו לשמוע לו, שם מצור בחנותו סביבם.

105. אוניסילוס צר אפוא על אמתוס; כאשר הודיעו למלך דריוש כי סרדים נלקחה ונשרפה בידי האתונאים והיוונים, ושבראש החילים הנאספים עומד, יען הוא סכסך את כל הענין, אריסטגורס ממיליטוס, מספרים, שבתחלה, כאשר שמע זאת, לא הפיל דבר בנוגע ליוונים, יען ידוע ידע, כי אלה יבואו על ענשם בעד פשיעתם, ושאל מי הם האתונאים, ואחרי שנודע לו דרש את קשתו, ואחרי שקבל אותה שם חץ עליה וירה למעלה אל השמים, ובעת שירה לאויר קרא: „זוס, תן לי להנקם באתונאים“, ואחרי אמרו את הדברים האלה צוה לאחד מעבדיו שבשעה שישים לפניו את ארוחתו יאמר שלש פעמים: „אדוני, זכור את האתונאים“.

106. אחרי פקדו זאת קרא לפניו את היסטיאיוס ממיליטוס, שדריוש עצר אותו זה זמן רב, ואמר: „שומע אני, היסטיאיוס, שממלא מקומך, זה שאתה מסרת את מיליטוס בידו, עשה כנגדי מעללים רעים. הוא הביא עלי אנשים מהיבשת האחרת ויוונים אתם יחד, שעתידים ליתן לי את הדין על מה שעשו, ואותם פתח ללכת אחרי הללו ולקח ממני את סרדים. ועתה מה הדבר בעיניך? איך נעשה דבר כזה בלי עצתך? ראה שלא תתחרט אחרי כן על הדבר“. על זה השיב היסטיאיוס: „המלך, איזו מלה נפלטה מפיו? האנכי איעץ דבר שממנו יצא לך צער גדול או קטן? מה הוא הדבר שאני חוזר אחריו כי אעשה דבר כזה? מה אני חסר עמך? מכל מה שיש לך, יכול גם אני להנות, נכבדתי גם מאתך להשתתף בכל מועצותיך. ואם באמת עשה ממלא מקומי מעשה כזה כמו שאתה אומר, דע כי על דעת עצמו ולטובת עצמו עשה מה שעשה, אבל אינני מאמין כלל באמיתת הדבר שהמיליטים וממלא מקומי עושים מעשים רעים נגד ממשלתך. אבל אם באמת הם עושים דבר כזה, ואתה שמעת את האמת, תכיר, המלך, איזה מעשה עשית שהרחקתני מהים. כנראה עושים היוונים מעת שאני יצאתי מנגד עיניהם מה שהשתוקקו אליו זה כבר. אלמלי הייתי אני ביוניה לא היתה שום עיר מרימה את ידה ואת רגלה. ועתה תן לי ללכת עד מהרה ליוניה שאסדר שם את כל הענינים הללו ושאמסור בידיך את ממלא מקומי זה, שהסב את הדבר. ואחרי עשותי את הדבר כרצונך, נשבע אני באלי בית המלך שלא אפשוט

1 כלומר אהובמץקה, אל האור, ראה I 131. — ירית חץ באויר כסמל למלתמה על האויב נזכר גם מלכים ב' י"ג ט"ז: ויאמר לו אלישע, קח קשת וחצים, ויקח אליו קשת וחצים, ויאמר למלך, ישראל: הרכב ירך על הקשת, וירכב ידו, וישם אלישע ידיו על ידי המלך, ויאמר: פתח החלון קומה, ויפתח. ויאמר אלישע: יִרְהָא נְיֹור, ויאמר: חץ תשועה לך, וחץ תשועה בארם והכית את ארם באסק עד כלה“.

את הכתונת שעלי, שבה ארד ליוניה, טרם עשיתי נושא מס לך את האי הגדול ביותר סרדו¹.

107. היסטיאיוס גנב את לבב דריוש בדברו את הדברים האלה; הוא האמין לו ושלח אותו בצוותו כאשר יגמור מה שהבטיח ששוב ישוב אליו לשושן.
108. בזמן הגיע הידיעה אל המלך מהנעשה בסרדים ודריוש עשה מה שספירתי על אודות הקשת ובא בדברים עם היסטיאיוס, והיסטיאיוס שלח מאת דריוש אל הים, בכל הזמן ההוא אירעו המאורעות האלה: בעת צרו על האִמְתוּסִים, נודע לאוֹנִיסִילוֹס מַסְלָמִים, כי מחכים בקפרוס לאֲרִיִּיבִיוֹס הפרסי, המוליך באניות חיל פרסי כבד. כשמוע זאת אוניסילוס שלח צירים ליוניה לקרוא אותם לעזרה. מבלי להתיעץ הרבה באו היונים בחיל כבד. היונים באו אפוא לקפרוס והפרסים שעברו באניות מקיליקיה הלכו ביבשה על סלמים. הפניקים² הפליגו באניותיהם מסביב לכף הנקרא „מפתח קפרוס“³.

109. בזמן שנעשה כל זה באופן המסופר דברו טירני⁴ קפרוס אל מצביאי היונים שקראום לאספה: „אנשים יונים, אנחנו הקפריים נותנים לכם את הברירה, את מי אתם רוצים לתקוף, את הפרסים או את הפניקים. אם אתם רוצים לצאת במערכה ביבשת ולנסות את כוחכם נגד הפרסים, הגיעה בשבילכם השעה לצאת מהאניות ולהעמיד את המערכה ביבשה, ואנחנו נרד לתוך אניותיכם ונצא נגד הפניקים; ואם אתם מבכרים לנסות כוחכם עם הפניקים, עליכם לעשות מה שתבחרו משתיהן, כל מה שבכוחכם בעד חרות יוניה וקפרוס“. על זה השיבו היונים: „אותנו שלחה אגודת היונים לשמור בים אבל לא שנמסור לקפרוס את האניות ושאנחנו נצא ביבשה על הפרסים. אנחנו ננסה כוחנו במה שהפקדנו, להיות זריונים, אולם אתם צריכים לזכור מה שסבלתם מאת המדים בהיותכם עבדים להם ולהיות אנשים אמיצים“.

110. היונים ענו אפוא בדברים אלה; אחרי כן כאשר באו הפרסים לתוך מישור הסלמיניים העמידו מלכי הקפריים את המערכה, את שאר הקפריים מול שאר החילים, אבל מהסלמיניים והסוליים בחרו את המעולים שבהם והעמידום מול הפרסים. מול ארטיביוס, מצביא הפרסים, העמיד עצמו אוניסילוס מרצונו.
111. והנה ארטיביוס היה רוכב על סוס שהיה מלומד להזדקף נגד חיל מזוין. כאשר נודע זאת לאוניסילוס, דבר אל נושא הצנה שהיה לו, איש קרי, חרוץ מאד בכל דבר הנוגע למלחמה ואמץ לב: „שמעתי, לארטיביוס סוס המזדקף וברגליו ובפיו הוא מתנפל על מי שמתקרב. ואתה חשוב בלבך ואמור

1 סרדיניה, I 171 קורא אתה „האי הכי גדול“ כלומר בים התיכון.

2 חיל הצי. 3 היום בִּי אֶגְרִי.

4 תשעה היו, כמספר הערים החשובות.

לי עד מהרה, על מי אתה רוצה לשמור ולהכותו, על הסוס או על ארטיביוס עצמו. על זה השיב נושא הצנה שלו: „המלך, נכון אני לעשות גם את שניהם גם אחד מהם ובכלל כל מה שתשים עלי. אולם מה שנראה לי ולעניניך מתאים יותר, אֵמַר: מלך ומצביא מן ההכרח הוא, אומר אני, שיצא נגד מלך ומצביא, כי אם תכה מצביא, נעשה דבר גדול על ידך, ואם הוא יכה אותך, חלילה, הלא חצי אסון הוא למות בידי איש נכבד. אבל עלינו העבדים לצאת נגד עבדים אחרים ונגד הסוס, שמפני טכסיסיו אל תפחד. כי אני מקבל עלי שלא יקום עוד נגד מישוהו“.

112. את הדברים האלה דבר ועוד מעט והנה המחנות נאבקו זה בזה, ביבשה ובים. בים אמנם התגברו ביום הזה היונים על הפניקים שהיו אמיצים, וביניהם הצטינו הסמיים; אבל ביבשה, כאשר התקרבו המחנות, התנפלו אחד על השני ונלחמו, ועם שני המצביאים קרה דבר זה: כאשר התקרב לאוניסילוס ארטיביוס, שישב על סוסו, הכה אוניסילוס, כפי שהיה מדובר עם נושא הצנה שלו, על ארטיביוס בהתנפלו עליו, וכשהרים הסוס את רגליו על מגן אוניסילוס, מיד הכה הקרי וחתך את רגלי הסוס.

113. ארטיביוס, מצביא הפרסים, נפל אפוא במקום ההוא יחד עם סוסו; האחרים עודם נלחמים בגד סְטִיסִינֹור, טירגוס בקוריין, וחיל אנשים לא קטן שהיה אתו. אומרים שהקוריים האלה הם מתישבים של הארגוים. אחרי שבגדו הקוריים, מיד עשו רכב הברזל של הסלמיניים כמעשה הקוריים. ואחרי שנעשה הדבר התחזקו הפרסים על הקפריים. הצבא הפך עורף ורבים נפלו וביניהם גם אוניסילוס בן חרסיס, שעורר את הקפריים למרידה. גם מלך הסוליים, אַרִיסְטוֹקְפְרוֹס בן פִּילוֹקְפְרוֹס, זה שסולון מאתונא, אחרי בואו לקפרוס¹, הלל אותו מאד מכל הטירגים בשיריו.

114. האמתוסיים כרתו את ראש אוניסילוס יען צר עליהם ויביאוהו לאמתוס ויתלוהו מעל לשער. עדת דבורים חדרה לתוך הראש התלוי כשהיה כבר נכוב ומלאה אותו נופת. בגלל הדבר הזה שאלו האמתוסיים באורקולוס ונאמר להם שיורידו את הראש ויקברוהו ולאוניסילוס יזבחו זבחים בכל שנה ושנה כהירוס, ואם יעשו זאת יוטב להם.

115. והנה האמתוסיים עושים זאת עוד בימי והיונים שנלחמו בים על יד קפרוס, כשמעם כי ענין אוניסילוס נכשל וערי קפרוס נצורות זולת סלמיס, כי אותה מסרו הסלמיניים לגורגו מלכם הקודם, מיד בשמעם זאת הפליגו ליוניה. מהערים בקפרוס עמדה סולוי במצור הזמן הגדול ביותר ורק אחרי שחתרו הפרסים תחת כל החומה לכדוה בחודש החמישי.

116. ושוב נשתעבדו אפוא הקפריים מחדש אחרי שהיו שנה אחת חפשים. דאבריקיס. שבת דריוש היתה לו לאשה והימים ואופנים ושרי צבא אחרים, שגם להם היו בנות דריוש לנשים, רדפו את היונים שנלחמו על יד סרדיס ודחקו אותם לתוך האניות, ואחרי שנצחו בקרב חלקו ביניהם להחריב את הערים. 117. דאבריקיס שם את פניו אל הערים אשר על ההליספונטוס ולכד את דרדנוס. לכד את אבידוס ואת פרקוטיס ואת למפסוקוס ואת פיסוס. את הערים האלה לכד אחת בכל יום. וכאשר הלך מפיסוס אל העיר פרוס הגיעה אליו השמועה כי הקרים התחברו עם היונים ופשעו בפרסים. לכן שב מהליספונטוס והסיע את צבאו נגד קריה.

118. הדבר הזה גודע לקרים טרם שהגיע אליהם דאבריקיס. כאשר שמעו זאת הקרים התאספו על יד המקום הנקרא „העמודים הלבנים” והנהר מרסיאס השוטף מארץ אי־דריאס ומשתפך לתוך המיאנדרוס. בהתאספם במקום ההוא היו עצות יעוצות רבות ושונות והטובה נראית לי זו של פיקסודרוס בן מאבסולוס¹. איש קינדיה. שבת מלך הקיליקים סיאגנס² היתה לו לאשה. האיש הזה הביע את הדעה שהקרים יעברו את המיאנדרוס והנהר יהיה אפוא מאחוריהם וכך ילחמו, כדי שלא תהיה להם היכולת לנוס לאחוריהם ויהיו נאלצים להשאר במקומם ואז יהיו אמיצים מאשר הם מטבעם. אולם הדעה הזאת לא נתקבלה, כי אם טוב יותר שהמיאנדרוס יהיה מאחורי הפרסים מאשר מאחוריהם, בכדי שאם ינוסו הפרסים וינוצחו בקרב, לא ימלטו כי אם יפלו לתוך הנהר.

119. אחרי שבאו הפרסים ועברו את המיאנדרוס, התנגחו שמה על יד הנהר מרסיאס הקרים עם הפרסים, והמלחמה היתה כבדה וארכה זמן רב, לסוף הוכו על ידי ההמון. מהפרסים נפלו כאלפים איש, מהקרים כעשרת אלפים. ואלה מהם שברחו משם נדחקו לִלְבַּבְנֶדָה. לתוך מקדש זוס הלוחם, לתוך חורשת ערמונים גדולה וקדושה. הקרים לבדם, כפי שאנחנו יודעים, מקריבים קרבנות לזוס הלוחם. כאשר היו מוקפים שם התיעצו על דבר הצלתם, מה טוב להם אם למסור עצמם לפרסים או לעוזב לגמרי את אסיה.

120. עודם מתיעצים בדבר הזה הגיעו לעזרתם המיליטים ובעלי בריתם, ועתה עזבו הקרים את מועצותיהם ושוב התחילו להכין עצמם למלחמה חדשה. גם התנגחו עם הפרסים שהלכו ובאו ובמלחמה ארוכה מהראשונה הוכו. מכולם נפלו רבים, וביותר הוכו המיליטים.

1 אחד מאבותיו של המלך מאבסולוס בהילקרנסוס אשר בנה במאה הרביעית את קברו המפואר ועל שמו הבטיי Mausoleum.

2 השם הזה איננו שם פרטי, כי אם תואר למושלי קיליקיה, ראה I 74.

121. אחרי כן גללו הקרים מעל עצמם את חרפת המפלה הזאת וחדשו את המלחמה. כי כאשר נודע להם שהפרסים אומרים לצאת על עריהם, שמו אורב בדרך אצל פֶּדְסֹס ובו נפלו על הפרסים לילה ונשמדו גם הם גם שרי צבא שלהם, דאבריסים, אַמוֹרְגִים וסיסימקים, ועמהם יחד מת גם מירסוס בן גיגס¹. המפקד במארב זה היה הירקלידס בן אֵיגְנוֹלִיס, איש מִילֶסָה.
122. הפרסים האלה נשמדו אפוא באופן כזה, והִימָצֵס, גם הוא אחד מאלה שרדפו את היונים אשר נלחמו על יד סרדיס, פנה עצמו אל הֶפְרוֹפּוֹנְטִיס ולקח את קִיוֹס במיסיה; אחר שלכד אותה שמע כי דאבריסים עזב את ההליס-פונטוס ויצא על קריה, ויעזב הוא את הֶפְרוֹפּוֹנְטִיס ויוליך את צבאו אל ההליס-פונטוס. הוא הכניע את כל הַאֵיאוֹלִים. עד כמה שישבו בֶּאֱלֵיָאֵס, הכניע גם את הַגֶּרְגִיתִים שארית הטויקרים הקדמונים. בעת שהכניע את העמים האלה חלה הימיאס ומת בארץ טרוֹיָאֵס.
123. האיש הזה מת אפוא באופן זה, וארטפרניס, פחה בסרדיס, ואוטניס, המצביא השלישי, קבלו פקודה לצאת על יוניה ועל אֵיאוֹלִים הקרובה לה. ביוניה לקחו את קֶלוֹזְמֶנִי ומהאיאולים את קִימִי.
124. אחרי שנלכדו הערים הוכר, כי אריסטגורס ממיליטוס לא היה בעל נפש נעלה, יען אחרי שהביא את יוניה במבוכה ועורר מהומות גדולות נתן דעתו לברוח, בראותו את אשר עשה. נוסף לזה הכיר שאי אפשר לו לנצח על מלך דריוש; לכן אסף את המורדים אליו להתייעץ ואמר להם, כי טוב בשבילם שיהיה מוכן להם מקום מקלט, כשיגורשו מתוך מיליטוס או שיוליך אותם מהמקום ההוא לסרדו להתישב שם, או למירקינוס בארץ האֶדוֹנִים, שבצרה היסטיאיוס כאשר קבלה במתנה מאת דריוש². את הדברים האלה דבר אריסטגורס.
125. הֶקְסִיאֹס³ בן הִיגִיסְנֶדְרוֹס, איש כותב ספורים, הביע את דעתו שלא לנסוע אל אחד משני המקומות האלה, כי אם לבנות חומה באי לֶרוֹס ולשבת בשקט, כשיגרשוהו ממיליטוס, ואחרי כן יצא משם וישב למיליטוס.
126. את העצה הזאת יעץ הקטיאוס, אולם אריסטגורס עצמו עמד על דעתו לצאת למירקינוס. לכן מסר את מיליטוס בידי פִּיתַגוֹרַס, אחד מחשובי העיר, והוא הפליג לתרקיה, בקחתו אתו את כל מי שרצה, והחזיק בארץ אשר אליה נסע. וכאשר יצא ממנה וצר על עיר והתרחקים עזובה כפי השבועה שהיתה ביניהם, נהרג אריסטגורס הוא וחילו⁴.

1 ראה על אודותיו III 122.

2 ראה למעלה פרק 11.

3 אודותיו ראה II 143.

4 כאשר עזבו התרחקים את העיר והיונים האמינו לשבועה שהיתה ביניהם ולא היו נשמרים

התנפלו עליהם התרחקים והרגום, בשנת 497.